

Беценко Т. П.,
д-р філол. наук, професор,
професор кафедри української мови і літератури,
Сумський державний педагогічний університет
ім. А. С. Макаренка, Україна

ТОПОНІМІЯ МІСТА ЯК ДЗЕРКАЛО ЙОГО ІСТОРИЧНОГО МИНУЛОГО

Топоніміка (від грец. Τόπος – місце і грец. ὄνομα (ονομα) – ім'я, назва) – наука, що вивчає географічні назви, їх походження, смислове значення, розвиток, сучасний стан, написання і вимову. Топоніміка є інтегральною науковою дисципліною, яка перебуває на межі трьох наук і використовує дані з трьох галузей знань: географії, історії та лінгвістики. Топоніміка – також галузь ономастики (розділ мовознавства), що вивчає місцеві назви (топоніми).

Терміном «топонімія» позначають сукупність географічних назв певної території. Важливість топонімічних дослідів незаперечна. Номінація топооб'єктів докільля усвідомлено сприймається як універсальна і необхідна умова існування людини в макро- та мікропросторі, також як умова освоєння локусу. Топонім постає як універсальний знак лінгвoseміотичної системи. Він має статус мовної універсалії. Виникає потреба у зібранні, вивченні, описові топонімів макро- та мікрорегіонів всієї земної кулі, їх зіставленні з метою обґрунтування законів номінації об'єктів довколишнього світу у різних континуумах (історичних, географічних, адміністративно-територіальних, етнографічних тощо) [1].

Географічні назви є органічними і суттєвими складниками життєдіяльності людини. У суспільстві вони виконують певні функції.

Географічні найменування виступають орієнтирами у просторі. Крім того, це факти історії, культури, вони вказують на географічні умови розташування поселення, на специфіку господарювання мешканців, на промисли, поширені у місцевості.

Вивчення топонімів слугує джерелом формування інтересу до краєзнавчої проблематики, а також – фундаментальною основою плекання національної свідомості.

Опрацювання топонімічного матеріалу пов'язане з вихованням у особистості, особливо молоді, патріотичних почуттів.

Топонімічні студії покликані продукувати креативний потенціал особистості, генерувати нові ідеї, сприяти розвиткові, становленню всебічно розвиненої особистості.

Своєрідною постає топонімія міста. Одні топоніми мають статус офіційних найменувань, вони затверджені документально, інші – належать до розмовної сфери побутування, вони функціонують як неофіційні (як скорочені чи суто розмовні варіанти офіційних назв). У кожній місцевості спостережені

назви давні і нові (сучасні). Одні з найменувань є милозвучними, інші можуть мати відтінок згрубілості, вульгарності тощо.

Будь-який топонімікон засвідчує давність поселення, специфіку його заснування та історичного розвитку, культурні зв'язки (перетини культур), особливості економічного, господарського укладу та ін. Як правило, топонімікон – візитівка міста (наприклад: Холодна гора (Харків), Лиса гора (Київ); Хрещатик, Голосіївський ліс, Китаєва пустинь, Русанівські сади, Троєщина (Київ), ринок Барабашова (розм. Барабашівка) (Харків), Блакитні озера, озеро Чеха, Псел, Сумка (гідроніми міста Суми) та ін.).

Особливий шар топонімів у нашій історії складають ідеологічні найменування, що зазнали декомунізації. Це назви на кшталт: вул. Леніна, площа Леніна, бульвар Жовтневої революції, вул. Кірова, вул. Дзержинського. Їх змінили назви площа Свободи, майдан Незалежності, майдан Волі та ін.

Топоніми у просторі міста виконують номінативну, а також інформаційну функції. Не менш важливими є культурно-історична та естетична функції географічних найменувань. На наш погляд, топоніми повинні викликати у мешканців приємні емоції. Назви вулиць, площ, парків, майданів, мікрорайонів, зупинок, шляхів сполучення, будучи візитівками міста, покликані відображати дух, традиції, культурну пам'ять місцевості (мікро- чи макропростору), плекати почуття національної гордості.

Список джерел

1. Беценко Т. П. Лінгвістичне краєзнавство. Походження географічних назв Сумщини : Навчальна монографія/ Т. П. Беценко. Суми: ВПП «Мрія», 2015. 180 с.

Бокшань Г. І.,

канд. філол. наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов,
Херсонський державний аграрно-економічний університет,
Україна

ОБРАЗ МІСТА В РОМАНІ ТАРАСА ПРОХАСЬКА «НЕПРОСТІ»: ЕКОЦЕНТРИЧНИЙ АСПЕКТ

Модель космогонічного міфу оригінально візуалізується в урбаністичному топосі, репрезентованому в романі «Непрості», за автором якого закріпився літературний статус «міфотворця Ялівця». Т. Прохасько позиціонує цей твір як «альтернативну міфологію Карпат» [6]. Поділяємо думку літературознавці Т. Гундорової, яка стверджує, що мислинневі образи його творів сприймаються як «феноменологічна топографія», а в «Непростих» до цієї топографії долучається міфотворення. Дослідниця слушно висновує: «Відтак топоніміка перетинається з генетикою, і на цьому перетині твориться центральноевропейський міт Галичини: міт про Ялівець і міжвоєнну галицьку людину» [1, с. 102].